

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

Phenomenon-based learning of management in the Social Studies, Religion and
Culture Learning to promote Democratic Citizenship of Mathayomsuksa 3 Students,
Chiang Mai University Demonstration School

นภัทรธมณต์ มหานาม¹ และ ชรินทร์ มั่งคั่ง²

Napatthamont Mahanam¹ and Charin Mungkang²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่^{1,2,3}

Faculty of Education, Chaingmai university, Thailand^{1,2,3}

E-Mail: Napatthamont.m@gmail.com¹

Received February 20, 2023; Revised June 27, 2023; Accepted June 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อส่งเสริมความ
เป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่กลุ่มเป้าหมายการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 42 คน ซึ่งได้มาด้วย
การเลือกเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้
ปรากฏการณ์เป็นฐาน รายวิชาสังคมพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้
รวมทั้งสิ้น 6 คาบเรียน 2) แบบประเมินความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย

จากผลการวิจัย พบว่า 1) คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 1.00
และ 0.97 ตามลำดับ ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 แผน มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 0.5 สามารถนำไปใช้ได้
2) ผลการส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย จากแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมือง
ตามวิถีประชาธิปไตยพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยมีความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยใน
ระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ =3.69, S.D. 0.45) ด้านพลเมืองที่มีส่วน
ร่วม ($\bar{X}$ =3.53, S.D. 0.57) และด้านพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม ($\bar{X}$ =3.40, S.D. 0.64) เมื่อคิดค่าเฉลี่ย

โดยรวมมีค่ามากกว่า 3.50 จึงถือว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถส่งเสริมความพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยได้

คำสำคัญ: พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย; การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

Abstract

This article so that 1) create a lesson plant to used Phenomenon–based learning of management in the Social Studies, Religion and Culture Learning to promote Democratic Citizenship of Mathayomsuksa 3 Students, Chiang Mai University Demonstration School and 2) study the result of promoting Democratic Citizenship of Mathayomsuksa 3 Students, Chiang Mai University Demonstration School. The sample group used in this research were Mathayomsuksa 3 room 2, who were drawn Purposive sampling of 42 students. The materials were used in this research are 3 lesson plans in 6 periods, and the assessment for promote Democratic Citizenship.

The result found that 1) the quality of lesson plans 1 to 3 have average value for 1.00, 1.00 and 0.97 respectively, and there are more than 0.5 which considered as useable. Furthermore, and 2) The results of the study of the use of learning plans of Phenomenon–based learning of management in the Social Studies, Religion and Culture Learning to promote Democratic Citizenship of Mathayomsuksa 3 Students, Chiang Mai University Demonstration School. The average sample of students has the highest level of democratic citizenship in three aspects: Personally Responsible Citizen ($\bar{X}$ =3.69, S.D. 0.45) Participatory Citizen ($\bar{X}$ =3.53, S.D. 0.57) and Justice–Oriented Citizen ($\bar{X}$ =3.40, S.D. 0.64) so, When the overall mean value was greater than 3.50, it was considered that Phenomenon–based learning of management in the Social Studies, Religion and Culture Learning to promote Democratic Citizenship.

Keywords: Democratic Citizenship; Phenomenon–based learning

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยเริ่มตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475 ซึ่งถือได้ว่า มีการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยมารวมกว่า 80 ปี แต่ประเทศไทยยังคงประสบกับปัญหามากมายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง จนนำไปสู่การถดถอยกลับไปสู่ยุคที่เรียกว่า “ขาดความเป็นประชาธิปไตย” (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ,

2555) โดยพิจารณาได้จากสถานการณ์และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งปัญหาทางด้านการทุจริตคอร์รัปชัน การละเมิดลิขสิทธิ์ การละเมิดสิทธิ การไม่เคารพกฎหมาย ไม่เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การกระทำที่มุ่งหวังผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ซึ่งพื้นฐานของการขัดแย้งทางการเมือง และปัญหาทางด้านสังคมของประเทศไทย เกิดจากการที่นักการเมืองและประชาชนไม่เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2554) ส่งผลให้ประชาชนยังคงขาดความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย สอดคล้องกับผลสำรวจและการวิเคราะห์วิถีไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ การอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ระบบการศึกษาที่กล่อมเกล่าให้ประชาชนรับใช้กลไกของรัฐเป็นแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ และการอบรมของสถาบันครอบครัวด้วยระบอบอาวุโสส่งผลทำให้ประชาชนขาดความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย (สายชล และ ทิพย์พาพร, 2555)

และเยาวชนไทยในปัจจุบัน ยังคงขาดการคำนึงถึงผลจากการไม่เคารพในสิทธิของผู้อื่น ยึดถือในความคิดเห็นของตนเองเป็นสำคัญ โดยไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมองว่าการเห็นแก่ตนเองเป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถเกิดขึ้นได้ จากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เยาวชนไทยมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นการจะพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริงได้นั้น จำเป็นต้องปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และค่านิยมตามระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญและเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศในอนาคต เปรียบเสมือนคลื่นลูกใหม่ที่มีพลังการขับเคลื่อนประชาธิปไตยของไทยให้มีความเจริญงอกงามมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงถือได้ว่าเยาวชนเปรียบเสมือนต้นกล้าประชาธิปไตยที่สำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการบ่มเพาะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยให้มีความสมบูรณ์และแข็งแรงสืบต่อไป (จุฬารัตน เต็มผล, 2559)

ทางด้านการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้กลายเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 7 มุ่งหมายให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มวิชาที่ส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้และมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก เข้าใจลักษณะของการเป็นสมาชิกที่ดีในวิถีประชาธิปไตย มีส่วนร่วมและปฏิบัติตามกระบวนการประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพบทบาท หน้าที่ รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และปฏิบัติตนตามกฎระเบียบกติกาของสังคมมีส่วนร่วมในการคุ้มครอง ปกป้องตนเองและผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชน ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสถาบันทางสังคม มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองตามกระบวนการประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

การพัฒนาความเป็นพลเมืองให้มีคุณลักษณะของวิถีประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้เยาวชนได้ตระหนักถึงฐานะของความเป็นพลเมืองในสังคมที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย โดยคุณสมบัตินี้ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ตามแนวคิดของ Westheimer and Kahne (2004) ได้แก่ ด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) ด้านพลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory Citizen) และด้านพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็น ธรรม (Justice-Oriented Citizen)

เมื่อพิจารณาประเด็นที่กล่าวมาในข้างต้น ได้ค้นพบว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันควรส่งเสริม ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีการดำรงชีวิต อยู่ในโลกปัจจุบันโดยเข้าใจถึงสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนผู้อื่น รวมถึงร่วม สร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเป็นธรรม และเท่าเทียม การที่จะสร้างนักเรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวได้นั้น สามารถใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายวิธี แต่บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอ แนวทางในการ จัดการเรียนรู้ ที่เรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน หรือ Phenomenon Based Learning ซึ่งเป็น การจัดการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศฟินแลนด์ และเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ได้หยิบ ยกเอาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมาให้นักเรียนได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ โดยปรากฏที่เลือกมาใช้ ในชั้นเรียนนั้นต้องเป็นปรากฏการณ์ใกล้ตัวนักเรียนหรือมีสำคัญต่อนักเรียน และที่สำคัญต้องมีความ สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามช่วงวัยของนักเรียน ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังกล่าวผ่านการบูรณาการเชิงสหวิทยาการ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา และครูทำหน้าที่ใน การอำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

โดยปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยได้เลือกมาให้นักเรียนได้ศึกษานั้น คือ ปรากฏการณ์การละเมิดสิทธิ แรงงานในภาคอุตสาหกรรมประมงไทย เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยมีฐานะเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหาร ทะเลและสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการประมงรายใหญ่ของโลกจึงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้อุตสาหกรรมประมงของไทยจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามกาลเวลา แต่ในขณะที่เดียวกันคุณภาพชีวิตของ ประมงประมงยังไม่ได้รับการดูแล ยังคงเกิดการกดขี่ บังคับใช้แรงงาน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ปัญหาการค้ำมนุษย์ในภาคอุตสาหกรรมประมงไทยมีความเชื่อมโยงในหลากหลายมิติ ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม จึงสามารถกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่มีความเกี่ยวข้องกับหลาย ปัจจัย และเป็นปัญหาที่ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ปรากฏการณ์การละเมิดสิทธิแรงงานในภาคอุตสาหกรรมประมงไทย จึงถือได้ว่าเป็น ปรากฏการณ์ที่มีความน่าสนใจ และเกี่ยวข้องกับชีวิตของนักเรียนโดยตรง เนื่องจากยังคงมีการบริโภค สินค้าที่ได้จากทะเล รวมถึงประเทศไทยยังคงส่งออกสินค้าที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมประมงเป็นหลัก และเป็นปรากฏการณ์ที่มีความเชื่อมโยงกับสาระเศรษฐศาสตร์ และ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต รวมทั้งการเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ผ่านการค้นคว้าและวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนว

ทางการแก้ไขปัญหา การแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการของภาครัฐจะสามารถช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย จนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปต่อยอดประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานของวิจัย

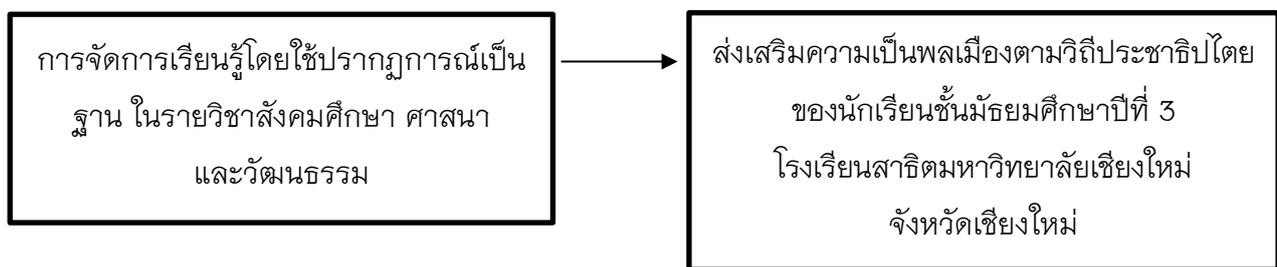
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวความคิดการวิจัย

ในการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีกรอบแนวความคิดเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 215 คน กลุ่มตัวอย่างที่

ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 42 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากเป็นชั้นที่ผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอน ซึ่งพบว่า ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนอยู่ในระดับที่สามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ สังเกตจากการตอบคำถามที่ปรากฏในชั้นเรียนและชิ้นงาน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ตอบอิงตำรา ไม่สามารถตอบคำถามในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ มีมุมมองคำตอบที่ไม่หลากหลาย และไม่สามารถให้เหตุผลของคำตอบหรือมุมมองที่นักเรียนนำเสนอมา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รายวิชาสังคมพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 6 คาบเรียน

2) แบบประเมินประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งวัดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย 3 ด้าน รวมจำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วย ด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จำนวน 17 ข้อ ด้านพลเมืองที่มีส่วนร่วม จำนวน 6 ข้อ และด้านพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม 7 ข้อ โดยมีการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.00 – 3.26 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.25 – 2.51 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 1.76 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.75 – 1.00 หมายถึง น้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนโดยได้ใช้รูปแบบขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ของ Daehler & Folsom (2016) ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่

3.1 การเลือกปรากฏการณ์ โดยปรากฏการณ์ที่เลือกมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของนักเรียน ซึ่งปรากฏการณ์ที่เลือกคือ การใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมประมงของไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3.2 การวางแผนการจัดการเรียนรู้ P (Planning) มีการวางแผนบูรณาการสาระการเรียนรู้ ซึ่งเริ่มต้นจากการคัดเลือกเนื้อหาจากมาตรฐานและตัวชี้วัดในสาระหน้าที่พลเมือง เรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสาระเศรษฐศาสตร์ เรื่องกลไกราคาและปัจจัยการผลิต ที่สามารถนำมาบูรณาการเข้าร่วมกันได้ จากนั้นจึงนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปใช้ในชั้นเรียน

3.3 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ E (Execution) เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการค้นคว้าอย่างหลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นกับปรากฏการณ์ที่ได้สอน แล้วถึงร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นในสิ่งที่ตนได้

ศึกษามา โดยครูจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือและแนะนำแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานักเรียน

3.4 การประเมิน E (Evaluation) เป็นการประเมินที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของนักเรียน โดยมีลักษณะการประเมินที่หลากหลาย ทั้งการประเมินพฤติกรรมภายในชั้นเรียน และการประเมินผ่านชิ้นงาน กลุ่มที่มอบหมายให้แต่ละกลุ่มได้ศึกษาเพิ่มเติมและเสนอแนะนโยบายที่ช่วยผลักดันให้คุณภาพชีวิตแรงงานในภาคอุตสาหกรรมประมงไทยได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น หลังจากการจัดการเรียนการสอนจึงประเมินความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนผ่านแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินที่ไม่ใช่เกรดหรือผลการเรียน แต่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองยิ่งขึ้น

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและตีความออกมาเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาสังคมพื้นฐาน จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) กำหนดคะแนนเป็น +1, 0 และ -1 โดยเกณฑ์การพิจารณาความเที่ยงตรงใช้ความสอดคล้องที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าสามารถนำไปใช้ได้

2) ผลการส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เชิงสถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ จะได้ผลการวิเคราะห์เป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นจึงแปลงผลเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพโดยมีเกณฑ์ 4 ระดับ คือ มากที่สุด มาก น้อย และน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เรื่อง การปกป้องสิทธิมนุษยชน กลไกราคา และ ปัญหาทางเศรษฐกิจสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาคอุตสาหกรรมประมงไทย อยู่ในระดับ ใช้ได้ แสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้	ค่า IOC	แปลผล
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1	1.00	ใช้ได้
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2	1.00	ใช้ได้
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3	0.97	ใช้ได้

จากตารางที่ 1 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1–3 มีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00, 1.00 และ 0.97 ตามลำดับ ทั้ง 3 แผนอยู่ในเกณฑ์การประเมิน มากกว่า 0.5 สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 การส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แสดงรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ คุณภาพ
ด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ	3.69	0.45	มากที่สุด
ด้านพลเมืองที่มีส่วนร่วม	3.53	0.57	มากที่สุด
ด้านพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม	3.33	0.64	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน นักเรียนมีค่าเฉลี่ยความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ในด้านพลเมืองที่มีความรับผิดชอบมากที่สุด ($\bar{X}$ =3.69, S.D. 0.45) รองลงมาคือด้านพลเมืองที่มีส่วนร่วม ($\bar{X}$ =3.53, S.D. 0.57) และ ด้านพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม ($\bar{X}$ =3.39, S.D. 0.64) ซึ่งนักเรียนได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับคุณลักษณะพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน เช่น เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามหน้าที่ และรักษาสีทิวทัศน์ของตน ติดตามข่าวสารที่ประกาศจากหน่วยงานของรัฐ สนทนาประเด็นเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองกับบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยหลังจากที่นักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ทำให้นักเรียนมี

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 แผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยผ่านชิ้นงานที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมอย่างเป็นธรรมชาติในสังคม อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ที่ทำให้นักเรียนสามารถตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้หลากหลายมุมมอง ซึ่งมีประสบการณ์ บริบท สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันของนักเรียนเป็นตัวสนับสนุนให้นักเรียนเกิดมุมมองที่หลากหลายเหล่านั้น มุมมองของนักเรียนที่มีความหลากหลายและนำมาสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือองค์ความรู้ระหว่างกัน ยังทำให้นักเรียนเข้าใจถึงมุมมองที่แตกต่าง เกิดความยอมรับในความคิดเห็นของผู้ และนำไปสู่การมองปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างลึกซึ้ง โดยไม่เอาความคิดของตนเป็นศูนย์กลาง และนักเรียนยังสามารถนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปพัฒนาประยุกต์ใช้ ต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ในการดำรงอยู่ในสังคมแห่งประชาธิปไตยได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย และ จรุณ พานิชย์ผลินไชย (2560) ที่ได้ศึกษาความเป็นพลเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยนเรศวร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตรา มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ มีอิสรภาพและพึ่งตนเองมี มีความเท่าเทียมกันมีตัวชี้วัด ยอมรับความแตกต่าง เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม เข้าใจระบอบประชาธิปไตย มีส่วนร่วม และมีคุณธรรม การวิจัยพบว่า นิสิตมีความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับดังนี้ คือ มีความเท่าเทียมกัน ยอมรับความแตกต่าง มีคุณธรรม จริยธรรม เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม มีอิสระและพึ่งตนเอง เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม และเช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ บุญญาพร นามวงษ์ และ ทชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารคามพิทยาคม ได้เปรียบเทียบความเป็นพลเมืองที่มี ความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าอำนาจจำแนก .21 ถึง .87 และความเชื่อมั่น .81 สถิติในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการรับรู้ข่าวสาร และแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีดังนี้ ด้านสังคม มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเคารพหลักความเสมอภาค กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ด้านเศรษฐกิจ พึ่งตนเอง ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเมืองการปกครอง ควรจัดกิจกรรมที่กำหนดทิศทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมของสภานักเรียน และด้านการรับรู้ข่าวสารเลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์

สรุป

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมและมีความสำคัญมาบูรณาการเข้าร่วมกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระเศรษฐศาสตร์ และสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้นักเรียนได้เปิดกว้างทางความคิด และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการค้นคว้าและศึกษาต่อเพิ่มเติม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในสังคมและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขอย่างหลากหลายวิธี ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปสู่ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถต่อยอดไปสู่ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำเอากระบวนการนี้ไปปรับใช้ในบทเรียนอื่น ๆ และนำเอาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน

1.2 ควรจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยให้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีกระบวนการวัดและประเมินผลควรปรับให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นและการประเมินควรมีความหลากหลายเพื่อให้สามารถวัดประเมินผลนักเรียนที่มีความแตกต่างและหลากหลายได้

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน กับการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ ที่สามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยได้ เพื่อให้ทราบผลว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบใดสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยได้มากกว่ากัน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2542). *กระบวนการเรียนรู้และยุทธศาสตร์การเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.

ชลธิป สมานิติ. (2562). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 39(1), 113–129.

- ตะวัน ไชยวรรณ และ กุลธิดา นุกุลธรรม. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน: การเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมความรู้ของผู้เรียนในโลกแห่งความจริง. *วารสาร บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(2), 251–263.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2555). *เพิ่มพลังพลเมืองเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทิพย์พาพร ต้นดีสุนทร. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย และ จริญญา พานิชย์ผลินไชย (2560). ความเป็นพลเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยยันเรศวร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 23(1), 1–4.
- บุญญาพร นามวงษ์ และ ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ. (2563). ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารคามพิทยาคม. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 16(1), 46–48.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- พงศธร มหาวิจิตร. (2560). นวัตกรรมการศึกษาจากฟินแลนด์. *นิตยสาร สสวท.*, 46(209), 40–45.
- ภักดี โพธิ์สิงห์ และ กมลทิพย์ ตรีเดช. (2562). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชัน.
- วรารรณ์ สามโกเศศ. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. สืบค้นเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2566, จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22721&key=news_research
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อรพรรณ บุตรกัตถัญญ. (2561). การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อสร้างมุมมองแบบองค์รวมและการเข้าถึงโลกแห่งความเป็นจริงของนักเรียน. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 350–360.
- Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement . (2008). *2006 Civic and Political Health of the Nation*. Retrieved February 17, 2023, from http://www.civicyouth.org/2006-civic-and-political-health-of-the-nation/?cat_id=0
- Daehler, K., & Folsom, J. (2016). *Making Sense of SCIENCE: Phenomena-Based Learning*. Retrieved February 17, 2023, from <http://www.WestEd.org/mss>

- Kompa, J. S. (2017). *Remembering Prof. Howard Barrows: Notes on problem-based learning and the school of the future*. Retrieved February 17, 2023, from <https://joanakompa.com/tag/phenomenon-based-learning/>
- Morgan, W.D. (2002). *Building Citizenship: Service-Learning and Student Leadership*. Indiana University. *The National Service-Learning Clearinghouse*. Recent Dissertation on Service and Service-Learning Topics, Volume III 2001–2003.
- Nuora, P. & Väilisaari, J. (2019). Kitchen chemistry course for chemistry education students: influences on chemistry teaching and teacher education – a multiple case study. *Chemistry Teacher International*, 2(1), 1–10.
- Silander, P. (2015). *Phenomenon-Based Learning*. Retrieved February 17, 2023, from <https://www.phenomenaleducation.info/Phenomen-based-learning.html>.
- Symeonidis, V. & Schwarz, J. F. (2016). Phenomenon-based teaching and learning through the pedagogical lenses of phenomenology: The recent curriculum reform in Finland. *Forum Osviatowe*, 28(2), 31–47.
- Taneli, N. & Ilkka, A. (2019). *Science Education for Science and Mathematically Gifted Learner The Normal Lyceum of Helsinki, Faculty of Behavioral Sciences in University of Helsinki*. 1–10. Retrieved February 17, 2023, from <https://www.obec.go.th/wp-content/uploads/2019/06/Finland-สารก.pdf>
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American educational research journal*, 41(2), 237–269.
- Zhukov, T. (2015). *Phenomenon-Based Learning: What is PBL?*. Retrieved February 17, 2023, from <https://www.noodle.com/articles/phenomenon-based-what-is-pbl>.